

3. Бажан Т.А. М.В. Донич – основатель кафедры социальной гигиены и организатор здравоохранения Днепропетровского медицинского института. *Актуальные проблемы социальной медицины, организации здравоохранения и пути их дальнейшего развития в Украине (история, опыт, перспектива)*. Днепропетровск, 1994. С. 65–66.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРІВ БОКАРІУСІВ – МИКОЛИ СЕРГІЙОВИЧА ТА МИКОЛИ МИКОЛАЙОВИЧА

Ольховський В.О., Губін М.В., Сокол В.К., ХНМУ, Харків

У 2019 році ХНМУ та вся судово-медична спільнота України відзначають пам'ятні дати з дня народження відомих вітчизняних вчених судових медиків та криміналістів, вихованців Харківської вищої медичної школи – Заслуженого професора М.С. Бокаріуса (150 років), батька, та професора М.М. Бокаріуса (120 років), сина. Внесок обох, безперечно, видатних постатей в становлення та розвиток ХНМУ й зокрема, створення сучасної судово-медичної служби України, неоцінений. Засади міцного наукового фундаменту судово-медичної науки заклав на початку ХХ ст. батько – заслужений професор Микола Сергійович Бокаріус. У 1895 р. з відзнакою він закінчив медичний факультет Імператорського Харківського університету й був обраний на посаду позаштатного ординатора факультетської хірургічної клініки. У 1897 р. М.С. Бокаріуса обирають на посаду помічника прозектора кафедри судової медицини, якою керував професор Феодосій Олексійович Патенко. У 1902 р. при Московському університеті Микола Сергійович успішно захищає докторську дисертацію. З 1903 р. – приват-доцент, а з 1910 р. – завідувач й професор кафедри судової медицини. З 1905 р. Микола Сергійович почав викладати судову медицину на юридичному факультеті університету.

Педагогічна діяльність М.С. Бокаріуса визначалась невпинним прагненням до удосконалення навчального процесу. Він ґрунтовно перебудовує навчальний процес на кафедрі. Із пасивного слухача студент стає активним та самостійним учасником педагогічного процесу. Це здійснювалось запровадженням самостійної роботи студентів, максимальною наочністю викладання, наближенням лекцій та семінарських занять до потреб практичної експертної діяльності. Микола Сергійович підготував і видав близько 20 посібників (методичних вказівок) до практичних занять з судової медицини. Лекції М.С. Бокаріус читав на високому науковому рівні, оскільки неодноразово знайомився з викладанням судової медицини на кафедрах різних університетів Європи – Берліні, Лейпцигу, Відні. У своїй педагогічній діяльності він керувався глибокою любов'ю та повагою до студентів, неодноразово підкреслював, що девізом його

життя є слова: «Ми для студентів, а не студенти для нас». У 1913 р. під керівництвом проф. М.С. Бокаріуса було збудовано новий окремий будинок для кафедри судової медицини Імператорського Харківського університету з приміщенням (моргом) для судово-медичних розтинів трупів (вул. Сумська, 41). Враховуючи високий науковий рівень проведення судово-медичних експертиз на кафедрі під керівництвом професора М.С. Бокаріуса, його особистий авторитет, обладнання та достатні площі приміщень, кафедра у подальшому була перейменована в Інститут судової медицини Імператорського Харківського університету. Це був перший інститут серед подібних у всій Російській імперії.

За безпосередньої участі проф. М.С. Бокаріуса, у 1923 р. в Харкові створюється Кабінет наукової судової експертизи. У квітні 1925 р. уряд України присвоїв проф. М.С. Бокаріусу, одному з перших серед професорів України, Почесне вчене звання Заслужений професор УРСР. У цьому ж році вказаний вище Кабінет реорганізується в Інститут науково-судових експертиз, а проф. М.С. Бокаріус стає його незмінним до своєї смерті (1931 р.) – директором.

У подальшому справу батька «підхопив» і продовжив на новому, стосовно часу, рівні його син – професор Микола Миколайович Бокаріус. Природні здібності та величезна відповідальність за справу батька дозволила йому у подальшому стати крупним вченим, блискучим лектором і талановитим педагогом. При підготовці лікарських кадрів Микола Миколайович творчо поєднував нові наукові судово-медичні та криміналістичні дані з практичним матеріалом і багатого ілюстрацією. Він зберігав та удосконалював принципи та методи самостійної роботи студентів, забезпечував їх сучасною навчальною, науковою та методичною літературою, вважаючи що самостійна робота студентів повинна бути основним засобом опанування знаннями. З великою увагою проф. М.М. Бокаріус ставився до підготовки наукових кадрів. Під його керівництвом виконано 4 докторські і 20 кандидатських дисертацій, надруковано більше 100 наукових праць. Довгий час професор М.М. Бокаріус був проректором Харківського медичного інституту з навчальної роботи, викладав в юридичному інституті, інституті підвищення кваліфікації лікарів і на юридичних курсах. Плідна діяльність Миколи Миколайовича була високо оцінена урядом. Він був нагороджений державними орденами та медалями.

Отже, згадуючи добрим словом батька та сина, професорів Бокаріусів, коротко можна сказати, що у повному сенсі цього слова – це були Люди з великої літери. Люди, у яких справою усього їхнього життя була наука судова медицина й криміналістика та величезна кропітка робота по впровадженню їх досягнень в практику задля забезпечення законності й правосуддя в Україні.

Список використаних джерел:

1. Історія Харківського державного медичного університету. 200 років. Харків: Контраст, 2005. 752 с.
2. Лесовой В.Н., Цымбал М.Л., Перцева Ж.Н., Ольховский В.А. Путь науки и труда: памяти профессоров Бокариусов. *Впровадження сучасних наукових досягнень в судову експертизу (Бокаріусовські читання)*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. уч. Харків: Оберіг, 2009. С. 8–15.